

3. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24.12.1993 № 3808-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994, № 14, ст.80.
4. Завидівська Н. Н. Фундаменталізація фізкультурно-оздоровчої освіти : аспект здоров'язбережувального навчання студентів : монографія. Київ : УБС НБУ, 2012. 402 с.
5. Завидівська Н., Ополонець І. Шляхи оптимізації фізкультурно-спортивної діяльності студентів вищих навчальних закладів. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві* : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. № 2 (10). С. 50–55.
6. Захаріна Є.А. Критерії оцінки фізичної підготовленості студентської молоді. *Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення* : Матеріали ІV Всеукр. наук.-практ. конф., Львів, 2004. С 132–133.
7. Максимчук Б.А. Теоретичні основи валеологічної підготовки студентів у процесі фізичного виховання. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2012. № 29. С 425–428.
8. Раевский Р. Т., Канишевский С. М. Здоровье, здоровый и оздоровительный образ жизни студентов. Київ : Наука і техніка, 2008. 556 с.
9. Сабадаш В.І. Роль вищої школи у формуванні валеологічної культури майбутніх фахівців. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології*, ХНТУ, 2014. С. 132–136.
10. Салівон О.В. Підготовка до організації спортивно-масової роботи майбутніх учителів початкових класів як педагогічна проблема. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2010. № 1 (6). С. 119–122.
11. Теорія і методика фізичного виховання: в 2 т. Т.1 : Загальні основи теорії і методики фізичного виховання / за ред. Т.Ю. Круцевич, Київ : Олімпійська література, 2003. 391 с.
12. Мартыненко А.В., Валентик Ю.В., Полесский В.А. Формирование здорового образа жизни молодежи (медико-социальные аспекты). Москва, 1988. 189с.

УДК 796.011.3-053.:39(477)

## **УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ТРАДИЦІЇ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Омельяненко Г. А., Горох О. О.

*69600, Запорізький національний університет, вул. Жуковського 66,  
м. Запоріжжя, Україна*

znutmfkit@gmail.com

На основі теоретичного аналізу виявлено, що національне виховання є одним із головних пріоритетів сучасної освіти, його основна мета – виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді потреби та уміння жити в громадському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної культури. Національне виховання в нашій школі спрямовується на залучення учнів до глибинних пластів національної культури і духовності формування у дітей та молоді національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань на основі цінностей вітчизняної та світової культури. При цьому національне виховання здійснюється на всіх етапах навчання в школі, забезпечується всебічний розвиток, гармонійність і цілісність особистості, розвиток її здібностей та обдарованість.

Зазначено, що такий стан проблеми вимагає пошуку більш досконалих форм і методів зміцнення здоров'я дітей. Одним з найбільш ефективних шляхів фізичного виховання дітей, до того ж відповідним вікові, є ігрова

діяльність. відповідно велике соціальне й педагогічне значення проблеми застосування українських національних рухливих ігор у фізичному вихованні школярів і недостатнє її наукове обґрунтування й зумовили вибір теми нашого дослідження. Безперечно, що національна школа, яку відроджуємо в Україні завдяки відновленню повноцінної української державності, зобов'язана мати адекватну їй систему фізичного виховання. Визначено, що максимальний вплив українських рухових ігор як засобу гармонійного розвитку особистості в початковій ланці залежить від оптимально створених педагогічних умов їх організації. Серед них: систематичність проведення ігор упродовж дня; забезпечення взаємодії навчальної та позанавчальної діяльності з фізичного виховання; оптимальне поєднання прийомів і методів педагогічного керівництва грою у її підготовчій, основній і заключній частинах; використання педагогічних методів, адекватних значенню кожного з етапів керівництва грою для гармонійного розвитку особистості школяра.

*Ключові слова:* фізичне виховання, українські народні традиції, національні засоби, діти молодшого шкільного віку.

## **UKRAINIAN PEOPLE'S TRADITIONS IN PREPARING THE YEARS OF THE YOUNG SCHOOL AGE**

Omelianenko H., Goroh O.

*69600, Zaporizhzhya national University, Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhya, Ukraine*

znutmokit@gmail.com

On the basis of theoretical analysis, it was discovered that national education is one of the main priorities of modern education, its main goal is the education of a conscious citizen, patriot, the acquisition of young people's social experience, a high culture of interethnic relations, the formation of the needs and abilities of young people in a society, spirituality and physical perfection, moral, artistic and aesthetic culture. National education in our school is aimed at attracting students to the deep layers of national culture and the spirituality of forming national and worldview views, ideas, views and beliefs based on the values of domestic and world culture in children and young people. At the same time, national education is carried out at all stages of school education, providing comprehensive development, harmony and integrity of the individual, development of his abilities and talent.

It is noted that this state of affairs requires finding more advanced forms and methods for improving the health of children. One of the most effective ways of physical education of children, besides the corresponding age, is gaming activity. accordingly, the great social and pedagogical significance of the problem of the use of Ukrainian national mobile games in the physical education of schoolchildren and its inadequate scientific substantiation and led to the choice of the topic of our study. There is no doubt that the national school that we are reviving in Ukraine due to the restoration of the full Ukrainian statehood must have an adequate system of physical education for it.

It is determined that the maximum influence of Ukrainian motor games as a means of harmonious development of personality in the initial link depends on the optimally created pedagogical conditions of their organization. Among them: the systematic conduct of games throughout the day; ensuring the interaction of educational and extra-curricular physical education activities; the optimal combination of techniques and methods of pedagogical guidance in the game in its preparatory, main and final parts; the use of pedagogical methods, adequate to the significance of each stage of the game management for the harmonious development of the student's personality.

*Key words:* physical education, ukrainian folk traditions, national means, children of junior school age.

### **ВСТУП**

Актуальність теми дослідження зумовлена складними процесами українського державотворення, динамічними змінами в суспільно-політичному та соціально-економічному житті країни, які потребують утвердження національної свідомості українців, усіх громадян України. Саме становлення національної держави виявило постійне зацікавлення науковців і громадськості до нової проблеми – формування національної свідомості дітей та молоді, яка є фактором оновлення суспільства. Формування національної свідомості молодших школярів набуває першочергового значення в умовах розбудови незалежної України. Державна національна програма „Освіта” (Україна у ХХІ столітті) визначає головною метою національного виховання ставить успадкування школярами надбань історії свого народу, мови, культури, звичаєвості, духовної моральності. Національне виховання в нашій школі спрямовується на „залучення учнів до глибинних пластів національної культури і духовності формування у дітей та молоді національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань на основі цінностей вітчизняної та світової культури” [2]. При цьому національне виховання здійснюється на всіх етапах навчання в школі, забезпечується всебічний розвиток, гармонійність і цілісність особистості, розвиток її здібностей та обдарованість, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності і культури, виховання

громадянина України, здатного до самостійного мислення, суспільного вибору і діяльності, спрямованої на процвітання України [3,4].

Наукові дослідження в галузі педагогіки і психології виявили найсильніше бажання в дитини – це бажання ігрової діяльності [5]. Дитина рухається під час гри, вона вкладає в неї свою енергію, виявляє творчість та наполегливість. Національні рухливі ігри створюють найкращі умови для формування та удосконалення рухових умінь і навичок, сприяють розвитку тілесних і духовних сил, виховують позитивні риси характеру.

Велику увагу народна педагогіка приділяє методам, які стимулюють виховний процес. До таких методів належать різноманітні ігри – дидактичні, рухливі, драматизовані, а також епізодичні ігрові прийоми [1, 2].

Головний зміст рухливих ігор полягає в тому, що дітям пропонується виконати задачу, яка складається дорослими в певній цікавій ігровій формі. Головна мета – допомогти сформувати фізичну активність дитини. Гра при цьому виступає не тільки як засіб закріплення навичок, але як одна з форм навчання. Кожна гра має свою структуру: зміст, завдання, правила та ігрові дії. Звідси можна побачити, що ігри з правилами беруть свій початок із сюжетно-рольових ігор. Крім нового елемента гри (дидактичної задачі), виділяють й інші новоутворення: мотив рухливих ігор починає все більше орієнтуватися не на процес гри, а на її результати.

Значення народних рухових ігор не обмежується лише виконанням конкретних завдань фізичного розвитку і вдосконаленням особистісних якостей людини. Як елемент культурної спадщини народу, ігрова форма вияву активності людини служила й служить задоволенню її потреб у відпочинку, розвагах, пізнанні світу, фізичному вихованні. Особливо велике значення для фізичного розвитку і гартування дитини мають рухові фізкультурно-спортивні ігри.

Аналіз психолого-педагогічної та фізкультурно-спортивної літератури засвідчує, що народні ігри в системі фізичного виховання застосовуються епізодично. При цьому недостатньо враховуються соціально-культурні та психофізіологічні можливості дітей молодшого шкільного віку. Також немає чіткості в класифікації рухливих ігор за характером рухової діяльності. Основна увага до питань розвитку моторики в дітей із застосуванням цих засобів як з боку науковців, так і практиків, здебільшого зосереджується на іграх з ходьбою, бігом, стрибками та метанням.

Діти молодшого шкільного віку віддають пріоритет саме тим іграм, які у своєму змісті розкривають близькі для них символи та рухові дії. В учнів 3 класу переважають ігри з правилами без сюжетів, ігрові вправи з орієнтацією на досягнення результату, а у хлопчиків – спортивні ігри. Отже, ми бачимо, що в 8-9-річних дітей сюжет або роль у грі повністю відходить на задній план. Із цього віку молодші школярі люблять ігри із суперництвом, які відповідають їхнім психофізичним потребам. Діти, у яких довжина тіла переважає над вагою (низький і середній рівень фізичної працездатності), не перебірливі в рухливих іграх і можуть брати участь у будь-якій запропонованій їм грі. При виборі народних ігор за характером рухової діяльності учителі надають перевагу таким основним видам рухів (ігри з ходьбою, бігом, метанням і стрибками), включаючи їх у систему фізичного виховання для розвитку фізичних (сила, швидкість, витривалість, спритність, гнучкість), розумових і морально-вольових якостей. Бесіди з педагогами підтвердили наші припущення про низький рівень обізнаності вчителів фізичної культури і початкових класів з національними іграми і використанням їх за характером рухової діяльності в системі фізичного виховання для забезпечення розвитку молодших школярів [2].

Послідовне і систематичне навчання учнів різних способів самоорганізації під час проведення народних рухових ігор дозволяє ефективно використовувати час ігор для активного, повноцінного відпочинку дітей і сприяє формуванню рис самоврядування класного колективу, набуття кожним досвіду соціальної взаємодії. Максимальний вплив українських рухових ігор як засобу гармонійного розвитку особистості в початковій ланці залежить від оптимально створених педагогічних умов їх організації, серед яких можемо визначити такі, як: систематичність проведення ігор упродовж дня; забезпечення взаємодії навчальної та

позанавчальної діяльності з фізичного виховання; оптимальне поєднання прийомів і методів педагогічного керівництва грою у її підготовчій, основній і заключній частинах; використання педагогічних методів, адекватних значенню кожного з етапів керівництва грою для гармонійного розвитку особистості школяра [4, 5].

Національна специфіка рухливих ігор проявляється у відтворенні психологічних особливостей народу, його світобачення, моральних норм; у національній мові; у відображенні історії нації, її культури, громадського й побутового життя, традицій, релігійних вірувань, звичаїв; у зв'язках рухливих ігор з національним фольклором; у національній специфіці вираження загальнолюдських ідей добра і справедливості, естетичних поглядів, суспільних інтересів; у любові до природи, до рідного краю, серед яких живе нація.

Отже, українські рухливі народні ігри мають значні виховні можливості, які визначаються їх культурно-історичним походженням та соціальними функціями в дитячому середовищі.

### МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Мета дослідження – обґрунтувати ефективність впливу народних рухливих ігор на розвиток фізичних якостей дітей молодшого шкільного віку.

Завдання дослідження: 1. Проаналізувати сучасний стан проблеми використання українських народних рухливих ігор в теорії і практиці початкової школи. Визначити особливості впливу рухливих ігор на розвиток фізичних якостей учнів 2-го класу.

Для вирішення поставлених завдань використані методи: аналіз та узагальнення науково-методичних джерел за темою дослідження (теоретичний аналіз стану проблеми дослідження в педагогічній теорії, узагальнення досвіду впровадження національних рухливих ігор та їх впливу на розвиток фізичних якостей молодших школярів); педагогічні спостереження; педагогічний експеримент; визначення показників фізичної підготовленості (біг 30 м, с; біг, 4 x 9 м, с; стрибок у довжину з місця, см; підтягування, разів (у висі на перекладині – хлопчики; у висі лежачи на низькій перекладині – дівчатка); нахил уперед із положення сидячи, см); методи математичної статистики при обробці результатів дослідження.

На уроках проводилися одна-дві гри в будь-якій частині уроку. У підготовчій частині використовувалися ігри, направлені на організацію дітей, розігрівання організму, удосконалення в різних шикунаннях. В основній частині удосконалювалися рухові навички та вміння в бігу, стрибках, метаннях, рівновазі, лазінні та перелізанні. У заключній частині уроку проводилися спокійні ігри, що не потребують великої уваги, не викликають збудження.

Відповідно до програми, на уроках ми проводили такі рухливі і народні ігри, забави та естафети: „Кіт і миша”, „Подоляночка”, „Вовк і коза”, „Голуб”, „Невід”, „Птахи”, „Гречка”, „Дрібушечки”, „Сірий вовк”, „До своїх прапорців”, „Вудочка”, „Швидко по місцях”, „Ворони”, „У річку гоп”, „Горобчики-стрибунчики”, „Лисиця і курчата”, „На прогулянку”, „М'яч через шнур”, „Вправи з великим м'ячем”, „Вправи з малим м'ячем”, „Стонога”, „Сніжками по м'ячу”.

Також ми доповнювали програмові ігри іншими народними іграми, спрямованими на формування національно-культурної свідомості молодших школярів. Це були ігри такого змісту: Ігри з елементами загальнорозвивальних вправ: „Батько і діти”, „Мак”, „Дрова”, „Адам і Єва”, „Розбите яєчко”, „Шевчик”, „Ой вийтеся, огірочки”, „Боротьба кажана з вітром”, „Кіт потягується”, „Гуси на воді”, „Пташка”, „Мокрий кіт”, „Пузир”, „Боцун і криниця”. Ігри з ходьбою: „Петре, де ти?”, „Панас”, „Жмурки”, „Підхід варто-вих”, „Звідки ти?”, „Гарбуз”, „Огірочки”, „Міст”, „Нічний марш”, „Дуб чи береза”. Ігри з бігом: „Іду на Ви!”, „Гуси”, „Пень”, „День та ніч”, „Хатина”, „Регіт”, „Дуб”, „Запорожець на Січі”, „Проводи русалки”, „Скажений бугай”, „Рибалки і риби”, „Кіт і миша”, „Квачі парами”, „Доганяй, утікаючи”, „Ворон”, „Горобець”, „Дикі кози”, „Яструб”, „У чаклуна”, „Хрещик”, „Лисиця і заєць”, „Сірий кіт”, „Кавуни”, „Мур”, „Ковбаса”. Ігри із стрибками: „Вовк і кози”, „У довгі лози”, „Шагавай”, „Переправа через річку”, „Струмок”, „Гречка”, „Тинок”, „У річку гоп”, „Спутані коні”, „Півник”. Ігри з метанням: „Бабу перевозити”, „Хто далі кине”, „Влучний стрілець”.

„Захисник фортеці”, „Пошивай”, „Квач з м'ячем”, „Штандер”, „Квочка”, „Круговий”, „На полюванні”, „Мисливець і качки”, „Перепелиця”, „Мушка”, „Шкандибки”, „Бабок”, „У скраклі”. Ігри з елементами прикладних вправ (лазіння, перелізання, перепов-зання): „Дістати сало”, „Стовп”, „Повінь”, „Скелелаз”, „Кубло”, „Незграбний ведмідь”, „Западня”, „Павук”, „Куниця і білки”, „Підвісний міст”, „Тунель”, „Юркий вуж”. Ігри з рівновагою: „Гойдалки”, „Журавель”, „Ластівка”, „Жук”, „Рак-неборак”, „Пересування на бочці”, „Д्रेसування”. Ігри з елементами акробатики. „Краб”, „Каракатиця”, „Перекопи-поле”, „Розпечене колесо”, „Павук”, „Жабка”, „Качалка”, „Дзвін”. Ігри з елементами боротьби: „Буряк”, „Тягти бука”, „Ріпка”, „Коромисло”, „Відьма”, „Бій півнів”, „Кіт у мішку”, „Княжий острів”, „Дружина і татари”, „Перетягування по ливні”. Ігри з елементами танцю: „Сива шапка”, „Женчичок”, „Гоп – скок”, „Метелиця”, „Трійки”.

### РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У дослідженні брали участь 51 учень 2-го класу. Усі учасники експерименту були розділені на дві групи: контрольну - 23 учні (14 дівчинок і 9 хлопчиків); експериментальну – 28 учнів (13 дівчинок і 15 хлопчиків). Уроки фізичного виховання в групах проводились за різними програмами. У контрольній групі уроки проводилися на основі програмового змісту фізичної культури два рази на тиждень. В експериментальній групі зміст уроків будувався на основі використання комплексів українських народних рухливих ігор. На початку дослідження в контрольній і експериментальній групах досліджуваних було проведено тестування рівня розвитку фізичних якостей для визначення рівня фізичної підготовленості молодших школярів. Дослідження показали, що школярі обох груп не мають суттєвої різниці в показниках фізичної підготовленості (табл. 1, 2).

Таблиця 1 – Показники фізичної підготовленості хлопчиків 2-го класу на початку та в кінці дослідження

Показники		КГ		ЕГ		t <sub>розр</sub>
		М	m	М	m	
Біг 30 м, с	ПЕ	7,30	0,20	7,10	0,25	0,62
	КЕ	6,90	0,10	6,50	0,15	2,22*
	t <sub>розр</sub>	1,79		2,06*		
Біг 4x9 м, с	ПЕ	13,20	0,80	13,10	0,10	0,12
	КЕ	12,60	0,10	12,20	0,10	2,83**
	t <sub>розр</sub>	0,74		6,36***		
Стрибок у довжину з місця, см	ПЕ	113,80	1,11	116,10	0,98	1,55
	КЕ	118,80	0,30	121,20	0,60	3,58**
	t <sub>розр</sub>	4,35***		4,44***		
Підтягування у висі на перекладині, разів	ПЕ	5,80	0,54	6,90	0,25	1,85
	КЕ	6,40	0,20	7,60	0,20	4,24
	t <sub>розр</sub>	1,04		2,19*		
Нахил уперед із положення сидячи, см	ПЕ	2,80	0,50	3,40	1,30	0,43
	КЕ	3,60	0,80	6,20	0,45	2,76**
	t <sub>розр</sub>	0,85		2,10*		

Примітка: \* - (P<0,05); \*\* - (P<0,01); \*\*\* - (P<0,001)

Таблиця 2 – Показники фізичної підготовленості дівчаток 2-го класу на початку та в кінці дослідження

Показники		КГ		ЕГ		t <sub>розр</sub>
		М	m	М	m	
Біг 30 м, с	ПЕ	7,70	0,65	7,60	0,30	0,14
	КЕ	7,50	0,30	6,80	0,15	2,09*
	t <sub>розр</sub>	0,28		2,39*		
Біг 4x9 м, с	ПЕ	14,00	0,60	13,50	0,20	0,79
	КЕ	12,70	0,30	12,30	0,20	1,11
	t <sub>розр</sub>	1,94		4,24***		
Стрибок у довжину з місця, см	ПЕ	102,10	1,00	102,00	2,00	0,04
	КЕ	105,20	0,78	107,40	0,70	2,10*
	t <sub>розр</sub>	2,44*		2,55*		
Підтягування у висі на перекладині, разів	ПЕ	5,20	0,80	5,25	0,90	0,04
	КЕ	7,10	0,55	8,40	0,20	2,22*
	t <sub>розр</sub>	1,96		3,42**		
Нахил уперед із положення сидячи, см	ПЕ	4,20	0,50	4,90	0,80	0,74
	КЕ	4,60	0,80	7,20	0,50	2,76**
	t <sub>розр</sub>	0,42		2,44*		

Примітка: \* - (P<0,05); \*\* - (P<0,01); \*\*\* - (P<0,001)

Найбільший абсолютний приріст серед показників хлопчиків контрольної групи відбувся в показниках нахилу уперед із положення лежачи (28,57%), у хлопчиків експериментальної групи найбільший абсолютний приріст також було зафіксовано у показниках нахилу вперед із положення лежачи (82,35%).

Найбільший абсолютний приріст серед показників дівчаток контрольної групи відбувся в показниках підтягування у висі на перекладині (36,54%), у дівчаток експериментальної групи найбільший абсолютний приріст також було зафіксовано у показниках підтягування у висі на перекладині (60,00%).

Порівняльний аналіз показників наприкінці дослідження (табл. 1, 2) дозволив виявити таке. Так, наприкінці дослідження в показниках бігу на 30 м у хлопчиків контрольної групи і експериментальної груп спостерігались істотні відмінності (t=2,22). За показниками бігу 4x9 м серед хлопчиків контрольної і експериментальної груп наприкінці дослідження було виявлено істотні відмінності (t=2,83). Показники стрибка в довжину та підтягування у висі на перекладині серед хлопчиків досліджуваних груп показали достовірні відмінності (t=3,58 і

4,24 відповідно). Серед показників нахилу вперед із положення сидячи хлопчиків досліджуваних груп також спостерігались достовірні відмінності ( $t=2,76$ ).

Аналіз результатів показав, що наприкінці дослідження в показниках бігу на 30 м у дівчаток контрольної групи і експериментальної груп спостерігались істотних відмінності ( $t=2,02$ ). Показники стрибка в довжину та підтягування у висі на перекладині серед дівчаток досліджуваних груп показали достовірні відмінності ( $t=2,10$  і  $t=2,22$  відповідно). Серед показників нахилу уперед із положення сидячи дівчаток досліджуваних груп також спостерігались достовірні відмінності ( $t=2,76$ ).

За показниками бігу 4x9 м серед дівчаток контрольної і експериментальної груп наприкінці дослідження не було зафіксовано істотних відмінностей ( $t=1,11$ ).

Використання комплексів українських народних ігор показало, що в учнів експериментальної групи відбувся приріст показників розвитку фізичних якостей порівнянно з показниками контрольної групи.

## ВИСНОВКИ

Організація процесу фізичного виховання молодших школярів, використання ефективних засобів впливу на організм дітей, зацікавлення систематичними заняттями фізичними вправами має велике значення для виховання здорового підростаючого покоління. Особливу роль в цьому процесі відіграє виховання фізичних якостей, котрий протікає більш ефективно, якщо його проводити з урахуванням сензитивних періодів розвитку дітей молодшого шкільного віку.

Дослідженням підтверджено, що рухливі ігри є найбільш адекватною формою занять фізичними вправами і сприяють підвищенню рухової активності дітей. У результаті проведених досліджень встановлено, що використання українських народних ігор на уроках фізичного виховання молодших школярів позитивно впливає на підвищення емоційного фону уроків, на розвиток організму молодших школярів, про що свідчать дані фізичної підготовленості дітей експериментальної групи.

Використання комплексів українських народних ігор показало, що в учнів експериментальної групи відбувся приріст показників розвитку фізичних якостей порівнянно з показниками контрольної групи.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Дейч О. Ігрова діяльність у вихованні молодших школярів. *Початкова школа*. 2000. №7. С. 37–38.
2. Жилюк В. Підвищення рівня фізичної підготовленості школярів молодших класів в умовах уроку фізичного виховання за допомогою використання комплексів українських рухливих ігор. *Молода спортивна наука України*. Львів, 1998. С. 193–197.
3. Конькова Т.І., Третяк Л.В. До витоків народного виховання. *Традиції і виховання у світовій народній педагогіці*. Ч.1. Рівне, 1995. С. 55–57.
4. Кревіда І. Рухливі ігри з інтелектуальним навантаженням. *Початкова школа*. 2000. №8. С. 57–58.
5. Левків В. Застосування засобів української народної фізичної культури на уроках фізичної культури дітей молодшого шкільного віку. *Молода спортивна наука України*. Львів, 1998. С. 188–192.